

جایگاه معلّم در نظام های آموزشی مختلف

پدیدآورنده (ها) : ریحانی اردبیلی، دکتر عظیمه؛ عباسپور آلماجوان، هاجر؛ محمودزاده، زهرا

مدیریت :: همایش همایش پژوهش های مدیریت و علوم انسانی در ایران :: مجموعه مقالات سومین همایش بین المللی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی

صفحات : از ۱۷۶۶ تا ۱۷۷۹

آدرس ثابت : <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1802154>

تاریخ داندلود : ۱۴۰۴/۰۶/۲۱

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

- تنیدگی شغلی و بهزیستی عاطفی معلمان: آزمون الگوی اثر میانجی گر باورهای خودکار آمدی
- رابطه بهزیستی معلمان با باور به دنیای عادلانه و رفتارهای پرخاشگرانه دانش آموزان در مقابل آنها
- چگونگی ادراک معلمان کردستان از رفاه خویش و عوامل موثر بر آن بر پایه رویکرد داده بنیاد
- رابطه بین بهزیستی معنوی و رهبری اصیل با خوشبینی تحصیلی معلمان ابتدایی
- تحلیل پدیدارشناسانه ی تجرب زیسته اساتید و دانشجویان از آموزش مجازی در نظام آموزش عالی ایران
- چگونگی ادراک معلمان و مدیران مدارس استان کردستان از رفاه معلم

عناوین مشابه

- دیدگاه دانشجویان کارشناسی درباره نقش و جایگاه کتاب های درسی الکترونیکی در نظام آموزشی ایران
- آموزش؛ نگاهی به جایگاه آموزش دین و اخلاق در نظام های آموزشی سایر کشورها (۲)
- اهمیت درس تربیت بدنی در نظام آموزشی و تربیتی ایران با نگاهی به نگرش های مختلف در این راستا
- بررسی جایگاه تفکر انتقادی در دیدگاه یورگن هابر ماس و ارائه دلالت های ضمنی و تربیتی آن برای توسعه ی نظام های آموزشی
- نظام آموزشی سایه؛ آشنایی با جایگاه تدریس خصوصی در نظام های آموزشی جهان - بخش اول
- جایگاه و نقش رئیس جمهوری در نظام های مختلف جمهوری
- اولویت آموزشی قرن ۲۱؛ جایگاه سواد رسانه ای در نظام های آموزشی نوین
- بررسی جایگاه جامعه عشایری ایران در نظام برنامه ریزی کتاب های درسی آموزشی کشور
- مروری؛ جایگاه کتاب های درسی الکترونیک در نظام های آموزشی
- بررسی نظام آموزشی مبتنی بر لیاقت در برنامه های کشاورزی حرفه ای: مطالعه موردی در ایالت کارولینای شمالی آمریکا، ده سال پس از پذیرش

جایگاه معلم در نظام های آموزشی مختلف

دکتر عظیمه ریحانی اردبیلی

مدرس دانشگاه فرهنگیان (پردیس نسیمه)، نویسنده مسوول

Reihenys@yahoo.com

هاجر عباسپور آلماجوان

دانشجوی کارشناسی آموزش زبان عربی- دانشگاه فرهنگیان- پردیس نسیمه

زهرا محمودزاده

دانشجوی کارشناسی آموزش زبان عربی- دانشگاه فرهنگیان- پردیس نسیمه

چکیده

1

اگر تاریخ آموزش و پرورش را علم شدن آدمی بدانیم؛ معلمان در این شدن و تکامل آدمی سهم و نقش زیادی را برعهده داشته اند. و اگر هدف از تربیت را فعلیت بخشیدن به استعداد های بالقوه انسان ها در جهت کمال و قرب الهی در نظر داشته باشیم؛ معلمان و مربیان در تحقق این امر نقش ارزنده و بسزایی داشته اند. معلم فردی آموزش دیده است که برای راهنمایی و جهت دهی تجارب آموزشی دانش آموزان رسماً مامور گردیده است. وی آخرین حلقه در فرآیند عملی سازی نظریه های تربیتی و واسطه نظام آموزش و پرورش و دانش آموزان می باشد. اینجانب در این مقاله؛ علاوه بر نگرش کلی به منزلت و شان معلم از منظر قرآن کریم؛ پایگاه اجتماعی وی را در نظام های آموزشی مختلف مورد مطالعه قرار دادم. و در نهایت نتیجه ای کلی و منطقی ارائه داده ام.

کلید واژه: آموزش و پرورش، معلم، تربیت، پایگاه اجتماعی، نظام های آموزشی

مقدمه

پزشکان و قضات در نقش های اجتماعی خود با افراد نابهنجار و منحرف و با کسانی که جرایمی مرتکب شده اند و به کمک کارشناسان نیازمند هستند، سروکار دارند. معلم با عرضه ی خدمات اجتماعی اجباری با کلیه اعضای جامعه سروکار دارد و این خدمات بادر نظر گرفتن زندگی کلیه کودکان شش تا هجده ساله فرایند های بهنجار تلقی می شود. (سرمد، ۱۳۷۳) بهنجار بودن این امر را به انضمام

یک اظهار نظر بلافصل می پذیریم. آنچه توجه همه را به خود جلب می کند؛ امور نابهنجار و ضد اجتماعی است. و کسانی که باین امور سروکار دارند ممکن است با نظر ناخوشایند یا عدم پذیرش مواجه شوند. تلقی معلمی به عنوان حرفه ای با ارزش و قابل مقایسه با حرفه های دیگر مستلزم آن است که افرادی که به این حرفه وارد می شوند و در آن فعالیت می کنند؛ دارای ضوابطی در سطح بالا باشند. به علاوه می بایست تعداد افراد شاغل در این حرفه بسیار زیاد باشد تا بتوان آن را با شاغلین حرفه های دیگر مقایسه کرد و حرفه ی معلمی بتواند از هر لحاظ با حرفه های دیگر مساوی باشد و به عنوان حرفه ای درجه دوم تلقی نشود. همگان می دانیم که یکی از ارکان اساسی رشد و توسعه اقتصادی کشورها آموزش و پرورش (تعلیم و تربیت) است و تمامی صاحب نظران عقیده دارند که اگر در پیاده کردن سیستم صحیح آموزش و پرورش موفق باشند بر بسیاری از مشکلات و معضلات فائق آمده و جامعه خود را به سوی پیشرفت و ترقی در بسیاری از زمینه ها سوق خواهند داد و این موضوع بر جامعه اسلامیمان نیز صادق است. پیاده کردن سیستم صحیح آموزش و پرورش مستلزم برنامه ریزی های دقیق و علمی است و آنچه در این میان چه در مراحل برنامه ریزی و چه در مراحل اجرا به صورت شاخص نمود پیدا می کند. وجود و ماهیت (نیروی انسانی) درون سازمانی است که در آن نیز سلسله مراتب و تفسیم بندی گوناگونی مترقب است حال اگر بخواهیم میزان اهمیت و تاثیرگذاری همین نیروی انسانی تشکیل دهنده آموزش و پرورش را مورد بررسی و کنگاش قرار دهیم. بدون هیچگونه شک و شبهات نقش انکارناپذیر معلمان به منزله ستون آموزش و پرورش در اولویت قرار میگیرد. آنچه که امروزه اهمیت به سزایی دارد این است که جامعه چه جایگاهی برای معلمان در نظر گرفته است. و این سوال پیش می آید که پایگاه اجتماعی معلمان در جوامع مختلف چگونه می باشد. به همین منظور اینجانب مقاله ای را در این زمینه آماده کردم تا به این سوالات پاسخ دهم. مقاله های زیادی در زمینه جایگاه و منزلت معلمان ارائه شده است ولی من در این مقاله علاوه بر بررسی این جایگاه در کشور ایران و کشورهای غربی و شرقی؛ به مقایسه این جایگاه ها پرداختم.

مفهوم پایگاه اجتماعی

منزلت یا پایگاه اجتماعی شان یا موقعیتی است که برای یک فرد در جامعه قائل اند یا تلقی و ذهنیتی است که دیگران از آن چه شخصی هست دارند. احترام اجتماعی می تواند مثبت و منفی باشد و تمایزات پایگاهی اغلب از تقسیمات طبقه ای مستقل است. بدین معنا که مفهوم طبقه اجتماعی، ارتباط با دارایی و درآمد دارد؛ در حالیکه پایگاه افراد را ارزیابی های ذهنی تعیین می کند البته ثروتمند بودن ممکن است باعث شود که پایگاه والایی نصیب فرد شود. اما استثنائات زیادی هم وجود دارد. مقصود از منزلت معلم احترام مثبتی است که افراد جامعه به لحاظ ذهنی برای معلمان قائل هستند. با به دست آمدن یافته های پژوهشی مبنی بر پایین بودن منزلت

سومین همایش بین المللی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی

۱۴ تیر ۱۳۹۷ دانشگاه تهران

اجتماعی معلمان از نظر دانش آموزان، وجود رابطه بین عوامل مادی خصوصیات حرفه ای و پایگاه اجتماعی معلمان و وجود شواهدی مبنی بر اینکه مشغولان به تحصیل در مرکز تربیت معلم به ندرت اولین انتخابات شغلی خود را معلمی قرار می دهد. این تصویر قدرت می گیرد که روند کاهشی در جایگاه و منزلت معلمان اتفاق افتاده است. هرچند به نظر می رسد این مسئله روندی جهانی است. چنانچه در گزارش دومین گردهمایی سازمان بین المللی این نتیجه حاصل شده که موقعیت معلمان به مرحله فوق العاده پایینی کرده است. سخن گفتن از پایگاه معلم به طور مطلق و جدا از متن ممکن نیست و این پرسش را به ذهن می آورد که پایگاه معلم در کدام جامعه مورد نظر است.

سرویس ترجمه ایسپا - شاخص جهانی منزلت اجتماعی معلم - از جمله شاخص هایی است که جایگاه و موقعیت معلمان را در بین افکار عمومی مردم جهان می سنجد. این شاخص توسط "بنیان وارکی جمر" که سازمانی غیرانتفاعی است و در کشور انگلستان / لندن قرار دارد؛ تدوین شده است.

3

این بنیاد وظیفه و مأموریت خود را بهبود و توسعه استاندارد های آموزشی در بین کودکان و دانش آموزان محروم در سراسر جهان می داند. بنیاد وارکی جمر دریکی از آخرین نظرسنجی های خود وضعیت و منزلت اجتماعی معلمان را در بیست و یک کشور جهان در نزد افکار عمومی مورد سنجش و بررسی قرار داده و گزارش آن را انتشار نموده است.

نظرسنجی در بیست و یک کشور برزیل، فنلاند، ژاپن، کره جنوبی، سوئد، ترکیه، سنگاپور، ایالات متحده

آمریکا، هلند، آلمان، فرانسه، انگلستان، و... با حجم نمونه بیش از دوهزار نفر انجام پذیرفته است. گزیده ای از یافته ها و نتایج نظرسنجی مذکور در اینجا آورده شده است:

طبق یافته ها و نتایج نظر سنجی؛ معلمان از نظر منزلت و پایگاه اجتماعی، بیشترین شباهت را با پزشکان در چین، پرستاران در فرانسه، پرستار، و ترکیه، کتابداران در ایالات متحده آمریکا و برزیل و مدیران شهرداری در ژاپن دارند. کشورهایی که در آن معلمان منزلت و پایگاه بالایی دارند؛ عبارتند از چین، یونان، ترکیه، کره جنوبی. و در مقابل کشورهایی که در آن معلمان از منزلت اجتماعی پایینی برخوردارند؛ عبارتند از: برزیل، جمهوری چک و ایتالیا. همچنین فنلاند از جمله کشورهایی است که نظام آموزشی مطلوبی در میان سایر کشورها دارد. یافته های دیگر نشان می دهد که در کشور کره جنوبی پنجاه و پنج درصد از شهروندان فکرمی کنند که شاگردان و دانش

آموزان به معلمان احترام نمی گذارند. این در حالی است که ۷۵ درصد از مردم چین اعتقاد دارند که شاگردان و دانش آموزان به معلمان خود احترام می گذارند.

به طور کلی ۶۳ درصد از مردم اذعان داشته اند که به معلمان از این جهت که آموزش های مطلوب را به فرزندان شان می دهند، اعتماد دارند. ۸۰ درصد پاسخگویان در فنلاند و ایالات متحده معتقدند که پرداختی به معلمان باید متناسب با عملکرد دانش آموزان باشد. البته به طور میانگین ۷۵ درصد از پاسخگویان در همه ی کشورها از این نظر دفاع می کنند.

۵۰ درصد از والدین در چین فرزندان خویش را تشویق می کنند تا معلم شوند. همچنین در کشورهای ژاپن، ایالات متحده آمریکا، و فرانسه معلمان خیلی بیشتر از آنکه مردم فکر می کنند پول دریافت می کنند.

بررسی و مطالعه ی شیوه های ارتقای منزلت اجتماعی معلمان

4

"من علمنی حرفا فقد صیرنی عبدا" درباره ارزش معلمی و جایگاه او و تکریم شخصیت وی وجود ندارد. منزلت و جایگاه معلم را می توان از دیدگاه های زیرمورد بررسی و توجه قرارداد:

الف) از دیدگاه قرآن و احادیث

ب) از دیدگاه بعضی از علمای تعلیم و تربیت جهان

ج) از دیدگاه دانش آموزان و اولیای آنها

د) از دیدگاه برخی از نظام های آموزشی جهان

ه) جایگاه معلم در جهان معاصر

مسئله ی دیگری که در این مورد وجود دارد این است که بین ارزش و منزلت اجتماعی بالا قائل شدن برای معلمان در هر جامعه با پیشرفت علمی و فرهنگی آن جامعه ارتباط مستقیم دارد. با توجه به اینکه آموزش و پرورش از سردمداران اصلی فرهنگ هر جامعه می باشد؛ لازم است که با ارزش قائل شدن به جایگاه و منزلت اجتماعی معلمان، فرهنگ جامعه را بالا برده و باعث پیشرفت اقتصاد و خود کفایی در اکثر تولیدات استراتژیک شویم. بالا بردن منزلت اجتماعی و بیان ارزش واقعی معلم در جامعه به وسیله ی رسانه های گروهی

سومین همایش بین المللی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی

۱۴ تیر ۱۳۹۷ دانشگاه تهران

باعث خواهد شد که او بتواند در امر آموزش و پرورش؛ انتقال ارزش ها؛ کمک به رشد فراگیر به طور موثر تری عمل کند. احترام به شخصیت معلم باعث می شود که او از نفوذ معنوی بیشتری در میان فراگیران برخوردار شود و در نتیجه، انتقال ارزش ها بهتر و راحت تر صورت گیرد. معلمان در سعادت و سلامت ملت ها نقش کلیدی و اساسی دارند و پیشرفت و توسعه را برای جامعه به ارمغان می آورند. مردان بزرگی که امروزه در دنیا در افکار و اندیشه های مردم تغییر و تحولی ایجاد نموده و موجب توسعه ی جامعه شده اند؛ یا معلم بوده و یا برای نیل به اهداف و آرمان های خود از اندیشه های خود از اندیشه ها و تجربیات معلمان بهره جسته اند.

مقام معلم از دیدگاه قرآن

"و علم آدم الاسماء کلها" (بقره/۳۱)

"به آدم نام های (اشیا و خواص و اسرار چیزهایی را که نوع انسان از لحاظ پیشرفت مادی و معنوی آمادگی فراگیری آن ها را داشت؛ به دل او الهام کرد و به او) همه را آموخت .."

دومین معلم، پیامبرانند: "ولقد ارسلنا من قبلك رسلا الی قومهم فجاءوهم بالبینات" (روم/۴۷)

(ما پیش از تو، پیغمبران بزرگواری به سوی اقوام خود روانه کرده ایم و ایشان برای آنان دلیل ها و برهان ها ذکر کرده اند و بدیشان معجزات روشنی نموده اند...)

سومین معلم، علما و فرزندانگاند:

"الذین یبلغون رسالات الله ویخشونه ولا یخشون احدا الا الله وکفی بالله حسیبا" (احزاب/۳۹)

کسانی هستند که رسالت های خدا را می رسانند و از او می ترسند و از کسی جز خدا نمی ترسند، و کافی است که خدا حسابرس باشد...)

اسلام معلم را به عنوان پدر روحانی معرفی می کند و می گوید "اب معلمک" یعنی یکی از پدران ثلاثه تو، معلمی است که به تو دانش می آموزد و بنابراین تمام حقوقی که درباره پدر و مادر رعایت می شود باید در حق معلم به صورت کامل تری رعایت شود. نام معلم چنان با عظمت است که در جای جای متون اسلامی از او تجلیل به عمل آمده تا به حد که خداوند علیم خود را معلم خوانده و رسول الله (ص) فرموده اند: انما بعثت معلما. امام خمینی (ره) نیز در این مورد فرموده اند: "معلم اول خدای تبارک و تعالی است که مردم را از

ظلمات به نور خارج می کند. وبه وسیله انبیا و آیات و حیانی مردم را دعوت می کند وبه نورانیت، کمال، عشق و محبت و مراتب کمالی که از برای انسان است؛ دعوت می کند. به دنبال او انبیا هستند که همان مکتب الهی را نشر می دهند و آن ها هم شغل شان تعلیم است و معلم بشرند."

مقام معلم مقام والایی است، و وارثان انبیا شمرده می شوند. معلم شمع سوزان و فروزان هدایت است که نورش براساس حدیث مشهور "العلم نور یقذفه الله فی قلب من یشاء" از منبع اصلی نور یعنی خدا دریافت داشته و برای نورافشانی قلوب و بینا کردن آن ها به منظور هدایت در طرح مستقیم و رسیدن به قرب الهی که مقصد نهایی انسان است، تلاش می کند. معلم راهبر دل ها به قله های کمال و سعادت است وبه مثابه باغبانی دلسوز است که بذر ایمان می افشاند و گل تقوا می پروراند.

نقش و جایگاه معلم در دوران معاصر:

6

سخن گفتن از نقش مشخص معلم ناممکن است، زیرا در این صورت باید پذیرفت که چیزی به روشنی تعریف شده که کلیه معلمان مدارس را در هر شرایطی می توان با آن سنجید. "ماسگرو" و "تیلور" در تحلیل شکل دادن نقش معلمان در دوران معاصر برخی از دگرگونی های حاصل در مفهوم نقش معلم را با توجه به مفاهیم متغیر روش تدریس بررسی کرده اند. در نتیجه برخی دگرگونی های اخیر، معلم ممکن است به یک مدیر صحنه یا کارمند ارشد و یا احتمالا نوعی مددکار اجتماعی تبدیل شود. لکن نخستین نیاز معلم جدید آن است که تدریس نمی کند. زیرا ناچار است خواست های سرپرستانش را در نخستین مراحل آموزشی خود دنبال کند. احتمالا روزگاری معلم با خوشحالی می توانست بگوید که تنها وظیفه ی او انتقال مجموعه ی خاصی از دانش به گروه خاصی از شاگردان و آگاهانیدن آنان از مهارت های خاص و احتمالا از گرایش ها و آرای ویژه است. اما به یمن دگرگونی شرایط اجتماعی و بررسی دقیق تر فرایند تعلیم و تربیت از طریق رشته های مختلف آن، امروزه می توان جایگاه معلم را به دقت و باریک بینی تمام مشخص کرد.

البته ممکن است معلمانی باشند که هنوز هم نقش خود را به همین صورت تعبیر کنند. اما به سختی می توان پذیرفت که اینان نقش خود را با توجه به مجموعه ی نقش ها، کیفیت متغیر آن و انتظاراتی که از هر نقش داریم، جدی گرفته باشند. "ماسگرو" اشاره کرده است که معلمان با بقیه ی جامعه ارتباط خاص خود را دارند. اینان همچون کشیشان یا روانپزشکان نقش واسطه ی دو دنیا را دارند. و در نتیجه به هیچ یک از این دو دنیا تعلق ندارند. معلم با در نظر گرفتن نقش خود متوجه می شود که بسیاری از مسائل شخصی و تضاد های او از موقعیت ویژه اش ناشی می شود. او ممکن است نوع جامعه ای را که از او نقش خاصی انتظار دارد یا می خواهد که این نقش را

به شاگردان خود منتقل کند، دوست نداشته باشد یا حتی با آن به شدت مخالف باشد. این خواه نا خواه به تضاد ذهنی او می انجامد. لکن تضاد های دیگر از این واقعیت منبعث می شود. که معلم در مقام یک فرد در زندگی نقش های متعدد ایفا می کند. (پدر، صاحب منصب و...)

از این رو هر نوع تحلیل نقش معلم نمی تواند فردیت معلم را نادیده بگیرد. با این حال با توجه به نقش مذکور از فردیت او تنها به صورت کلی می توان سخن گفت. (سرمد، هزار و سیصد و هفتاد و سه). در هر نوع بررسی نقش و جایگاه معلم، با آنچه افراد دیگر از شاگردان گرفته تا والدین و مراجع محلی تعلیم و تربیت از او انتظار دارند؛ سروکار نزدیک داریم. این انتظارات، یا هنجارهای نقش ممکن است باری سنگین بر دوش معلم بگذارد که در مواردی برای قبول آن بی علاقه باشد. یا آمادگی نداشته باشد. مسلماً والدین و شاگردان از او انتظار دارند که به مفهوم ساده ی کلمه تدریس کند. اما در واقع ممکن است خود معلم به تدریس به منزله ی کوچکترین و یا احتمالاً عمده ترین نقش خود نگاه کند.

7

در شرایط کنونی تعلیم و تربیت شق اخیر کمتر محتمل است، اما به هر صورت امکان آن وجود دارد. با این حال معلم ممکن است در مقایسه با دیگرانی که در همان مجموعه نقش هستند، به نقش خود با دید متفاوتی بنگرد. او ممکن است خود را مشاور یا راهنمای شاگردانش بداند. و همواره برای شنیدن مسائل آنان و اظهار نظر مشورتی در هر جا و هر وقت که لازم بود، مشتاق و آماده باشد. او ممکن است خود را مددکار و دوست آنان، نوعی مددکار اجتماعی آن ها بداند. معلم ممکن است در مقام عضو جامعه بپذیرد که نقش او در وهله ی اول آشنا کردن کودکان با جامعه است؛ یعنی ممکن است احساس کند که عمده ترین وظیفه او اجتماعی کردن آنان است. (سرمد، ۱۳۷۳)

جایگاه معلم در نظام آموزشی ایران

بنابر شواهد پژوهشی موجود، معلمان ایران نسبت به دارندگان مشاغل دیگر از منزلت اجتماعی پایین تری برخوردارند. با افزایش جمعیت جوان کشور ایران و نرخ بالای بیکاری در جمعیت فعال کشور بسیاری از افراد در جستجوی تامین حداقل نیاز های خود به استخدام دائم و یا موقت آموزش و پرورش درآمدند. اما حقوق این حرفه با توجه به افزایش نرخ تورم، عدم منزلت اجتماعی معلمان و... بیشتر کسانی را که به حرفه معلمی اشتغال داشتند را سرخورده و مایوس نموده است. در سال های اخیر افزون بر مشکلات مالی

وکاهش قدرت مالی معلمان، وجود لوح های فشرده آموزشی و برنامه های آموزشی تلویزیون به خصوص در مقطع ابتدائی در کاهش منزلت معلمان بی تاثیر نبوده است. عده ای از صاحب نظران علت پایین بودن مقام معلمی در ایران را دلایل زیر می دانند:

- کمبود درآمد معلم

- پایین بودن مقام و اعتبار اجتماعی آنان

- سنگینی کار و حرفه معلمی

- جاذبه و کشش بخش های پولساز

- بی توجهی به شغل معلمی و ترقی نداشتن آن

- روی کار آمدن بعضی اشخاص ناآگاه و ناوارد نسبت به این شغل

مسئله عدم توجه به منزلت معلم خاص سال های اخیر نیست و در دوران قبل از انقلاب نیز به چشم می خورد. در آن دوران از کاستی های نظام آموزشی کمبود معلم بود و اغلب درآمد آن ها جواب گوی مخارج زندگی شان نبود.

حال این سوال پیش می آید که شان و منزلت معلمان فرصت است یا تهدید؟

یکی از مباحثی که مدت مدیدی است در محافل فرهنگیان درمورد آن صحبت می شود و این روزها بحث آن داغ شده دوما موضوع شان و منزلت معلمان و دغدغه معیشتی است. به نظر می رسد عده ای ناخواسته وعده ای برای خدشه دار شدن بیشتر شان معلمی این دو مبحث به هم گره می زنند. آنچه باید مورد توجه قرار بگیرد و نیت اصلی معلمان است؛ این است که شان و منزلت معلمی به هیچ عنوان با ملاک مادی مورد سنجش واقع نمی شود. چرا که اگر مقیاس ارزیابی شان و منزلت اجتماعی مادیات باشد؛ اولاً با افزایش صد درصدی هم در این نوع ارزیابی رتبه معلمان تغییر نخواهد کرد. ثانیاً این نوع نگرش دور از شان معلمی است. آن زمانی که معلمان کلامشان نافذ بود و حضورشان روشنی بخش محافل بود و میزان تاثیر گذاریشان در مسایل اجتماعی بیش از هر قشر دیگری بود؛ وضع معیشتی آنها با حال تفاوت چندانی نداشت و مثل سایر اقشار مردم بود و شاید کمی پایین تر ولی آن ابهت و شان بالا هرگز اجازه نمی داد در این خصوص صحبتی عنوان شود. لذا این سیر نزولی را نباید با فرافکنی به دغدغه معیشتی تنها مربوط دانست چرا که این همان نگاه

سختیفانه به این شان وجایگاه است. اتفاقاً وضعیت معیشتی ونحوه مطالبه آن می تواند یک گام به سوی ارتقا وشان معلمی باشد. همکاران محترم نیک می دانند که فرصت طلبی وسوء استفاده از موقعیت ها یک امر مذموم وناپسند است.

جایگاه معلم درنظام آموزشی استرالیا

در استرالیا برنامه ی کارآموزی معلمان وکارکنان آموزشی، بسیار سازمان یافته وجدی اجرا می گردد. به طوری که معلمان مجازند مدتی را در کارخانه یا واحدهای تولیدی وخدماتی دیگر کارکنند ورابطه ی استخدامی آن ها با آموزش قطع نشود. هم چنین معلمان می توانند تاسه ماه درسال از ماموریت تدریس درموسسات آموزشی خارج از کشور استفاده کنند. ازجمله برنامه هایی که برای ارتقاء سطح علمی معلمان به کار برده می شود، مبادله ی معلمان با کشورهای خارجی ویا با ایالت های دیگر استرالیاست.

در هر ایالت، اتحادیه ی معلمان وجود دارد که از به هم پیوستن آن ها فدراسیون معلمان استرالیا به وجود آمده است. هدف اتحادیه وفدراسیون، ارتقاء شرایط کار ووضع معلمان ودفاع از حقوق آنان است. استخدام معلمان با مدیران یا شورای مدارس است. این معلمان نیز در اتحادیه های ایالتی یا ملی عضویت دارند. این اتحادیه نمایندگی دفاع از حقوق معلمان را در مراجع مختلف برعهده دارد. کار معلمان تمام وقت است ومعلمان باید نزد وزارت آموزش وپرورش ثبت نام کنند. بدون ثبت نام تدریس میسر نمی باشد وکسب صلاحیت برای ثبت نام با گذراندن دوره های خاص تربیت معلم بدست می آید. معلمان می توانند به مشاغل ستادی وکارشناسی منصوب شوند ولی کارشناسان ستادی بدون احراز صلاحیت نمی توانند به تدریس اشتغال داشته باشند. معلمان برای مدارس موفق وممتاز ازطریق آگهی در جراید برگزیده می شوند. انتخاب مدیر ومعاون مدارس نیز از همین طریق صورت می گیرد. ارزیابی کار معلمان در هریالت از نظام خاص پیروی می کند. تاسال هزارونهصد وهفتاد ارزیابی براساس عملکرد معمول بوده است ولی پس از آن من منسوخ شده است. (الماسی، ۱۳۷۵)

جایگاه معلم درنظام آموزشی چین

بالا بردن سطح آموزش واطمینان یافتن از وضعیت عالی فارغ التحصیلان شغل معلمی هم از نظر سیاسی وهم از نظر مهارت شغلی، از نکات مهم قابل توجه است. بدین صورت که مهارت آنان علاوه بر آشنایی تئوری های تعلیم وتربیت وتدریس، با دانش وعلوم وفرهنگ استوار باشد ودر تمامی این جنبه ها سرآمد باشند. معلمان در هفته، یک نصف روز برای ادامه ی تحصیلات خود وقت اضافی دارند. آنها

برای فارغ التحصیلان خود، امتحان خاصی را قرار داده که معلمان بایستی آن را بگذرانند. معلمان دوره های ابتدایی و راهنمایی با گذراندن دوره ی مکاتبه ای، دیپلمی دریافت می کنند که معادل مدرک فارغ التحصیلی از دانشسرای مقدماتی و کالج تربیت معلم است و تحصیلات تکمیلی آن ها با حسن نیت از سوی مقامات مملکت با اهمیت دانسته می شود. (الماسی، ۱۳۷۵)

جایگاه معلم در نظام آموزشی ژاپن

معلم مهم ترین و موثرترین عامل اجرایی و انسانی نظام آموزش و پرورش محسوب می شود و به عنوان عامل انتقال دهنده ی ارزش های فرهنگی، علوم و فنون مختلف به دانش آموزان و حتی شکل دهنده ی افکار و ایده آل های آنان تلقی می گردد. از این رو آموزش و پرورش ارتباطی مستقیم و تنگاتنگ با معلم و کارایی او دارد. (عبدی، ۱۳۷۴) به منظور بالا بردن سطح استاندارد آموزش و پرورش و جذب معلمان و استادان متخصص و مجرب در دوره های مختلف تحصیلی، خصوصا در موسسات آموزش عالی در سال ۱۹۷۴ وزارت آموزش و پرورش بنا به توصیه ی شورای مرکزی آموزش و پرورش تصمیم گرفته شد که میزان حقوق و مزایای کادر آموزشی مدارس دولتی در شرایط مساوی از نظر تحصیلات از سایر کارکنان اداری بیشتر شود. و دوره های ضمن خدمت و تخصصی برای بالا بردن صلاحیت های علمی و شغلی آنان دایر گردد.

حقوق معلمان مدارس دولتی براساس دو عامل تحصیلات و مدت خدمت مشخص می گردد. علاوه بر حقوق ماهیانه، کلیه معلمان از کمک های غیرنقدی، کمک به عائله و سایر کمک ها بهره می گیرند. از آنجایی که هیچ تغییر مطلوبی در نهاد آموزش و پرورش صورت نخواهد گرفت؛ مگر آنکه معلمانی شایسته و مستعد برای آن تربیت شود؛ لذا اخیرا شورای مرکزی آموزش و پرورش ژاپن با توجه به این اصل و در جهت بهبود کیفیت تربیت معلمان و شرایط شغلی و رفاهی آنان پیشنهاد هایی را ارائه داده و در راه تحقق عملی آن پیگیری های لازم را مبذول داشته است. اهم این پیشنهاد ها عبارتند از:

(۱) فراهم سازی تسهیلات بیشتر و شرایط بهتر برای آموزش معلمان دوره ابتدایی و موسسات آموزش عالی

(۲) به منظور انتخاب معلمان واجد شرایط از بین داوطلبان یک دوره ی یکساله ی آزمایشی برای معلمان جدید استخدام که توسط مسوولان به گونه ای خردمندانه سازمان یافته باشد در نظر گرفته می شود.

۳) تاسیس موسساتی در ردیف مدارس عالی آموزشی جهت آموزش های ضمن خدمت معلمان و مطالعات پیشرفته در زمینه آموزش

و پرورش

۴) بالا بردن معیار های گزینش برای انتخاب دبیران شایسته تر برای خدمت در مدارس متوسطه

۵) حقوق معلمان با توجه به کاری که انجام می دهند؛ باید در سطح بالاتری نسبت به حقوق کارکنان سایر مشاغل باشد. زیرا توجه به این اصل باعث می گردد افراد زبده تر و صالح تری را جذب حرفه ی معلمی نمود.

۶) اتحادیه های صنفی معلمان باید در بالا بردن دانش و توانایی های علمی معلمان کوشا باشند و جهت بالا بردن سطح معلومات و مهارت های آموزشی آنان از هیچ کوششی دریغ نمایند.

اما در ارتباط با جایگاه زنان معلم در ژاپن، به رغم اینکه این کشور؛ کشوری توسعه یافته است، اما هنوز نابرابری هایی میان زنان و مردان دیده می شود. البته وضع و موقعیت زنان پس از جنگ جهانی دوم در این کشور بهبود بسیار یافت. امروزه زنان ژاپنی نقشی عمده در آموزش و پرورش به ویژه آموزش های پیش دبستانی و دبستانی ایفا می کنند. بر طبق آمارهای موجود ۹۳/۹ درصد از مربیان کودکان ۴/۶۰ درصد از معلمان مدارس ابتدایی را زنان تشکیل می دهند. (عبدی، ۱۳۷۴)

جایگاه معلمان در نظام آموزشی روسیه

در نظام آموزشی روسیه (شوروی سابق) قریب به شش میلیون نفر به امر آموزش و پرورش در سطح مختلف تحصیلی اشتغال دارند که در مقام مقایسه با اوایل انقلاب که رقم دویست و شصت هزار معلم بوده است، رشد قابل ملاحظه ای طی این مدت که نتیجه ی گسترش روزافزون مراکز آموزشی است؛ نشان می دهد. هر جمهوری مراکز تربیت معلم مخصوص خود را دارا می باشد. در اوایل انقلاب؛ خدمات معلمان به عنوان روشنفکران جامعه؛ که گروه کثیری از مردم پیر و جوان در تماس مستمر با آنان بودند؛ مورد تردید قرار داشت و این ذهنیت که معلمان در خدمت مقاصد سیاسی و اجتماعی نظام قبلی روسیه بوده و نمی توانند به نظام جدید وفادار باشند؛ به نحو روز افزونی قوت می گرفت. از میان سخنرانی ها و شعارها در زمینه گرامیداشت جایگاه معلم می توان نظر دولت را در روزنامه "پراودا" در دسامبر ۱۹۵۴ که نشانگر توجه و تغییر نگرش مقامات دولتی در زمینه بخشی به جایگاه معلمان است؛ نام برد.

لئونید برژنف؛ دبیر کل سابق کمیته ی مرکزی حزب کمونیست به مناسبت پنجاهمین سالگرد تاسیس روزنامه معلم از معلمان چنین تقدیر کرد:

"معلمان، مفخر جامعه ی شوروی هستند و به خاطر خدمات بی دریغ در راه آموزش عمومی به خاطر ایثارگری های آنان واستقامت وقناعت اخلاقی شان وعلاقه مندی وعشق به کودکان سزاوار صمیمانه ترین احترامات اند"

امروزه معلمان از احساسات احترام آمیز بیشتر برخوردار هستند. هزاران معلم به عضویت شوراهای محلی درآمدند. به معلمان به خاطر دستاورد هایشان در زمینه ی آموزش و پرورش مدال های افتخار ومدال هایی که نام پراگوزیست ها ومربیان بزرگ تعلیم وتربیت روسیه برآن نقش بسته است؛ اعطا می شود. علاوه بر این دولت با اهداء بورس های تحصیلی، افزایش حقوق، ومزایای معلمان وانتصاب معلمان مجرب در پست های مدیریت از جمله روسای ادارات آموزش و پرورش ریاست فرهنگستان علوم وحتى احراز مقام وزارت آموزش و پرورش، توانسته است دل جویی های لازم را از معلمان به عمل آورد. همه سال نخستین یکشنبه ی اکتبر به نام "روز معلم" نامیده می شود. واز مقام معلم در این روز تجلیل می شود. ارتقاء سطح تحصیلی معلمان نیز به نوبه ی خود شان ومقام علمی آنان را در نزد دانش آموزان واولیا آنان افزوده است. (آقازاده، ۱۳۶۹)

جایگاه معلمان در نظام آموزشی آمریکا

تمام معلمان آمریکا در همه مقاطع تحصیلی باید تحصیلات عالییه داشته باشد. به همین منظور اغلب دانشگاه ها دارای بخش ها، موسسات وکالج های تعلیم وتربیت هستند. در همه ی ایالت ها پس از پایان دوره تحصیل؛ زمانی برای تدریس تمام وقت دانشجو معلمی در مدارس در نظر گرفته شده است. که آن ها تحت سرپرستی ونظارت یک معلم مجرب به فعالیت می پردازند.

طول مدت این تدریس تمام وقت دانشجومعلم در ایالت های مختلف متفاوت است. پس از طی این دوره ی علمی، معلمان به وسیله اداره های آموزش و پرورش ارزیابی می شوند. وگواهی کاربردی آن ها صادر می شود. این گواهی ها از نظر درجه ی اعتبار، ارزش های متفاوتی دارند. و سه نوع رایج آن ها عبارت هستند از معلم دائمی، آزمایشی وموقت. در برخی از ایالت ها گواهی نامه ها ی گوناگون دیگری نیز صادر می شوند.

بنابراین جایگاه یک معلم در هر کشور را می توان با میزان اهمیتی که به علم آموزی، تعلیم و تربیت داده می شود؛ سنجید و مشخص کرد.

نتیجه

گسترش امر آموزش و پرورش قبل از هر چیز به مجریانی آگاه و آزموده نیاز دارد که با فرهنگ و تمدن کشور و نیز با مقتضیات عصر حاضر و نیاز های حال و آینده ی کشورش آشنایی کافی داشته باشد. معلمان مهم ترین و بزرگترین بازیگران صحنه تعلیم و تربیت هستند. برای اینکه معلمان به عنوان یکی از ارکان اصلی آموزش و پرورش بتوانند نقش خویش را به خوبی ایفا کنند؛ باید از منزلت و پایگاه اجتماعی شایسته ای برخوردار باشند. چنانچه پیاژه می گوید: "زیباترین طرح اصلاح و بازسازی نظام آموزشی، در صورتیکه معلم به تعداد کافی و با کیفیت مطلوب در اختیار نباشد؛ با شکست روبرو خواهد شد. اگر باور عمومی برای این باشد که بهترین ها؛ بهترین هارا می سازند؛ پایگاه اجتماعی معلمان اهمیت فوق العاده ای خواهد یافت. معلمی که از منزلت اجتماعی بالا برخوردار است، می تواند الگویی مناسب بر دانش آموزان باشد. براساس مطالعات انجام گرفته در کشورهایی که از لحاظ آموزشی پیشرفته اند؛ معلمان از پایگاه اجتماعی بالایی برخوردارند. و شمار داوطلبان این شغل بیشتر از مشاغل دیگر است. چنانچه در ژاپن اعتقاد دارند که شایستگی نظام آموزشی به اندازه شایستگی معلمان آن است. تحقیقات نشان می دهد که تقریباً در تمامی کشورهای اروپایی معلمان؛ پایگاه اجتماعی بالاتری دارند. این در حالی است که در ایران مانند بسیاری از کشورهای در حال توسعه، معلمان نه تنها به شغل خود افتخار نمی کنند بلکه احساس سرشکستگی می کنند.

منابع

۱. آقا زاده، احمد. آموزش و پرورش تطبیقی. تهران. انتشارات دانشگاه پیام نور. ۱۳۶۹

۲. الماسی، علی محمد. آموزش و پرورش تطبیقی. تهران. رشد. ۱۳۷۵

۳. افتخاد زاده، سید جلال الدین. نقش معلم در تمدن جدید. تهران. تصویر. ۱۳۵۱

۴. افروز، غلامعلی. جایگاه معلم در جامعه ی ایران اسلامی. ماهنامه پیوند. ۱۳۷۶

۵. صافی، احمد. سیمای معلم. تهران: انتشارات انجمن اولیا و مربیان. ۱۳۷۶

۶. عیدری عبدی، احمد. نظام تربیت معلم در ژاپن و مقایسه آن با نظام تربیت معلم ایران. ۱۳۸۴

۷. کاردان، علی محمد. مقام و سهم معلم در ساخت جامعه ایران. ماهنامه آموزش و پرورش. ۱۳۵۶

۸. مظاهری، حسین. ویژگی معلم خوب. قم. تربیت معلم آیت الله طالقانی. ۱۳۷۱

۹. موریش، ایور. درآمدی به جامعه شناسی تعلیم و تربیت. ترجمه غلام علی سرمد. تهران: مرکز نشر دانشگاهی. ۱۳۷۳

